

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за
освітньо-професійною програмою «Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Організаційно-методичні засади формування прибутку банку
в умовах невизначеності»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 8

ЦЗФН

КОРИЦЬКА К.В.

Науковий керівник: к.е.н., доцент

СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2023 р

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В сучасних умовах, коли країна пройшла пандемію COVID-19 та вже рік знаходиться у повномасштабній війні, спостерігається негативна динаміка у всіх напрямках економіки, у тому числі й фінансовому секторі. Тому перед банківськими установами постає завдання як збереження філіальної мережі й клієнтської бази, підтримання банківського бізнесу на плаву та отримання прибутковості.

Наслідки воєнного стану в Україні протягом 2022 року призвели до дисбалансів в перш чергу основних макроекономічних пропорцій в економіці країни. Стрімке зростання показників інфляції, суттєвий вплив коштів фізичних осіб, підвищення рівня доларизації, зниження купівельної спроможності національної одиниці не могло не вплинути на діяльність банків. Банківська система України зіткнулася з низкою проблем, а саме зі збільшенням обсягів проблемних позичок та резервів за ними, відсутністю зовнішніх інвестицій, проблемами із запозиченням ресурсів на внутрішньому ринку, що посилює конкуренцію на банківському ринку.

Вивченням теоретичних засад формування прибутку банків займалися такі науковці як Вовчак О.Д., Герасимович А.М., Сало І.В., Криклій О.А., Коваленко В.В., Примостка Л.О.

Проведений аналіз наукових джерел показує, що не має загальної думки до визначення сутності прибутку, чинників, які впливають на прибутковість банків. Визначені проблеми підвищують актуальність дослідження в напрямку рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків в умовах невизначеності.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне узагальнення, яке полягає у розгляді сутності «прибутку банку» та запропонуванні рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків в умовах невизначеності (воєнного стану).

Для досягнення мети в роботі було поставлено наступні задачі:

- обґрунтувати категорію «прибуток» та визначення наукових підходів;
- провести аналіз класифікації чинників, які мають вплив на формування прибутку банку;
- оцінити зовнішні чинники, які можуть впливати на прибутковість банків в умовах невизначеності;
- провести оцінку фінансових показників АТ «Ощадбанк» за 2019 – 2023 рр. на 01.01.;
- проаналізувати показник прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2019 – 2023 рр. на 01.01.;
- ознайомитися з міжнародним досвідом реформування банківського сектору для реалізації його в Україні;
- надати рекомендації щодо підвищення прибутковості банків України та АТ «Ощадбанк» в умовах діючого воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процес формування прибутку в Акціонерному товаристві «Державний Ощадний Банк України».

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади організації процесів формування прибутку банку в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Теоретичною основою кваліфікаційної роботи є положення економічної теорії банківської справи та фінансового менеджменту, дослідження вітчизняних науковців з питань формування прибутку банків. Результати кваліфікаційної роботи отримано з урахуванням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: системний – для визначення економічної сутності поняття «прибуток банку», джерел, особливостей та чинників його виникнення; угруповань і класифікацій - для систематизації чинників, які впливають на формування прибутку банку; економіко-математичні методи - для аналізу впливу чинників на формування прибутку банку, які впливають на розмір його економічного результату; порівняльного – співставлення результатів діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019 – 2023 рр. на 01.01., для дослідження зарубіжного досвіду реформування банківського сектору.

Інформаційну базу дослідження становили дослідження українських науковців, Закони та Постанова НБУ, офіційні відкриті статистичні бази Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, аналітичні матеріали Національного банку України, фінансова звітність АТ «Ощадбанк», розрахунки автора.

Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи була прийнята участь у III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Сучасні тенденції в розвитку банківської системи та фінансових ринків України" м. Дніпро, 23.03.2023 р. та опубліковані тези на тему «Оцінка прибутковості банків України в умовах воєнного стану».

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 33 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи формування прибутку банку»** було визначено наступне:

Проведено аналіз поняття «прибуток банку» та визначено, що цей термін рекомендовано розглядати, як сукупний кількісний результат діяльності банку, при цьому необхідно визначати вплив таких показників як доходи, витрати та ризиковість. Залежно від розрахункового підходу запропоновано розглядати види прибутку банку як податковий, бухгалтерський та управлінський.

Для формування більш повної характеристики «прибуток банку» була розглянута класифікація видів прибутку банку. На її основі можливо проводити оцінку прибутковості діяльності банку як в залежності від окремої ознаки так і в повному обсязі при урахуванні усіх класифікаційних видів.

Було визначено складові доходів та витрат банків та показники розрахунку прибутку банку.

Провівши аналіз наукових джерел, визначено, що не має загальної думки до визначення чинників, які впливають на прибутковість банків. Найбільш розповсюдженим є поділ на зовнішні це техногенний, правовий, політичний, економічний, вплив конкурентів та на внутрішні, до яких можна віднести розробка банківської стратегії та політики, репутації банку, рівень діджиталізація банку, організація управління активами та пасивами та зваженою кадровою політикою.

За результатами здійсненого аналізу чинного законодавства України можна зробити висновок, що нормативно – правові норми, які регулюють діяльність банків, постійно удосконалюються та адаптуються в залежності від політичних та економічних умов в яких функціонує країна. Завдяки цим актам забезпечується оперативне регулювання і контролю за діяльністю банків та відбувається корегування тактичних та стратегічних цілей для досягнення стратегій банківських установ.

У другому розділі **«Оцінка прибутковості банків України в умовах невизначеності»** була проведена оцінка чинників, які мають прямий чи опосередкований характер на формування прибутковості банків.

Номинальний ВВП включно по 2021 рік помітно зростав, навіть не зважаючи на пандемію COVID-19, яка почала відчуватися в Україна в березні 2020 року, було ведений повний локдаун у всіх практично сферах економіки, але на кінець цього року показник ВВП мало незначне зростання на 219 538 млн. грн, з 3974564 млн. грн. на початок 2020 року та за 2021 року 4194102 млн. грн. За офіційною звітністю за 2021 рік ВВП ще зріс, але повномасштабна війна в Україні з кінця лютого 2022 р. суттєво вплинуло на економічну та соціальну сферу, що мало відображення в зниженні ВВП на 01.01. 2023 рік приблизному значенні -30%.

За аналізований період динаміка рівня грошової маси за агрегатом М3 збільшилась до рівня 2501621,4 млрд. грн., збільшення індексу споживчих цін з початку 2021 року мав суттєвий вплив на зниження купівельної спроможності національної валюти.

Визначено, що в період стабільності економіки з метою розширення грошової пропозиції НБУ зменшує облікову ставку і навпаки в умовах впливу зовнішніх чи внутрішніх шоків, НБУ звужує грошову пропозицію через збільшення облікової ставки, в залежності від різкого зростання цін, які спричинили ріст ІСЦ, НБУ з 03.06.2022 р підвищив облікову ставку до рівня 25%.

Зміна валютного курсу впливає на стабільність національної валюти відображується через індекс споживчих цін, який прямо впливає на коливання валютного курсу, що в результаті має негативний вплив на прибутковості банків.

Платіжний баланс України по 2021 рік мав позитивну динаміку. але за 2022 рік Україна мала вже від'ємне значення сальдо зовнішньої торгівлі, що негативно впливає на економіку та банківську систему країну.

Зменшення прибутковості банків на пряму пов'язане з діяльністю підприємств, вплив пандемії COVID-19 та повномасштабна війна в Україні негативно вплинуло на діяльність підприємств, що мало відображення вже на початку 2021 року у вигляді збиткової діяльності у -89824,6 млн. грн. та збитковості практично 35% підприємств.

За аналізований період населення України знизилось на 8,05 млн. осіб, сильний вплив мав ведений воєнний стан в Україні у зв'язку з повномасштабною війною в Україні, що спричинило міграцію населення за кордон та як слід вплинуло на попит на банківські продукти за даним сегментом клієнтури.

Зазначено, що за період пандемії COVID-19 за 2020 та 2021 роки суттєвих перекосів в банківському секторі не відбувалося, а навпаки ще зростало, але 2022 рік, який пов'язаний з повномасштабною війною був та 2023 рік залишають дуже складними для розвитку економіки країни.

За аналізований період за 2019 – 2023 рр. (початок періоду) АТ «Ощадбанк» вів помірну діяльність, однак по усім показникам як в пасивній частині так і активній частині показників. Ситуація пояснюється 100% присутністю держави в АТ «Ощадбанк», що дає змогу Уряду як акціонеру банку з 100% державною власністю для вирішення поточних потреб в державі через ОВДП як фінансування дефіциту бюджету чи надання кредитів неприбутковим підприємствам, на жаль ці умови прямо впливають основні операції банків як кредитування юридичних та фізичних осіб.

В цілому за результатами діяльності АТ «Ощадбанк» 2019 – 2023 рр на початок періоду можемо зазначити рентабельність капіталу починаючи з 2020 р. зростати, на 01.01.2021 р. рівень становить 12,7%, за період 2021 р. та 2022 р. суттєве зниження, що пояснюється зниженням норми прибутку, який впливає на власний капітал.

Рентабельність активів АТ «Ощадбанк» показує на 01.01.2021 р. нормативний рівень 1,2%, але за увесь 2021 рік та 2022 рік сильно знижується до рівня 0,2%, що відображає низький рівень прибутку щодо активів АТ «Ощадбанк».

Чиста процента маржа та чистий спред АТ «Ощадбанк» за весь період мала тенденцію до зростання до 2022 р, але за 2022 воєнний рік знизилися.

У третьому розділі **«Напрями підвищення прибутковості банків України в умовах невизначеності»** зроблені висновки, щодо підтримки банківського сектору в період криз, серед яких є: підтримка ЦБ через рефінансування банків, використання різних способів рекапіталізації банків, застосування практики викупу активів банків, які були найбільш вражені кризами, цільове кредитування банками секторів економіки, вражених кризою та підтримкою клієнтів банків, через надання гарантій щодо депозитів вкладникам та веденням кредитних канікул для позичальників та та гарантування погашення боргів перед третіми сторонами для підтримання платоспроможності.

Для формування пропозицій щодо дій НБУ в напрямку утримання інфляційного навантаження було розглянуто досвід дії ЦБ Євросоюзу, США

та Великої Британії щодо зниження інфляційного тиску та підвищення стійкості валют. Зазначено, що для кожного ЦБ важливішою задачею є підтримка розумної монетарної політики, впровадження заходів направлених на утримання інфляції та утримання стійкості фінансового сектору країн. В умовах вже року повномасштабної війни в Україні, через пошкодження виробничих потужностей, руйнацію енергетики, міграції населення за кордон, банківські установи стикнулися з підвищенням заборгованостей за наданими кредитами.

Розглянута порівняльна характеристика часток непрацюючих кредитів (NPL) в банках країн за 2021 – 2022 рр. та визначено, що досвід країн таких як Угорщина, Польща, Болгарія, які самі по собі менше, в них менше населення та кількість банків є достатньо великий показник NPL, що відображає не досить якісну кредитну політику банків розглянутих країн.

2. Надані рекомендації що використання принципів планування реагування банків України впродовж воєнних дій в країні, а тощо: підвищення рівня безпекових дій у всіх бізнес – процесах банку, гнучкості та стійкості.

Визначено, що в умовах повномасштабної війни, без активної підтримки НБУ АТ «Укрексімбанк» та АТ «Укргазбанк» покажуть знову збиток. Керівництву рекомендовано переглянути на стратегічному рівні управління усіх складових власним капіталом, ресурсами, активами та обов'язково покращити взаємозв'язок з клієнтами.

Надані пропозиції основних напрямів щодо підвищення рівня прибутковості банків в реаліях сьогодення до яких слід віднести: удосконалення системи контролю банків, через підвищення ролі фінансового контролінгу, через формування в працівниках банків професійної досконалості щодо прийняття правильних рішень та удосконалення підвищення фінансової грамотності, фінансової інклюзії населення України.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення, яке полягає у розгляді сутності «прибутку банку» та запропонуванні рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків в умовах невизначеності (воєнного стану).

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи можемо зробити наступні висновки:

1. Визначено теоретичний аспект щодо сутності категорії «прибуток банку», функції та види прибутку банку в залежності від розрахункового підходу та класифікація, яка дає можливість проводити оцінку прибутковості діяльності банку.

2. Розглянуто чинники, які впливають на прибутковість банків України в умовах невизначеності та зазначено, що їх необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку одних з другими.

3. За результатами аналізу зовнішніх та внутрішніх чинників, які мають прямий чи опосередкований характер на формування прибутковості банків, зазначено, що за період пандемії COVID-19 за 2020 та 2021 роки суттєвих перекосів в банківському секторі не відбувалося, а навпаки показники зростало, але 2022 рік, який пов'язаний з повномасштабною війною був та 2023 рік, залишають дуже складними для розвитку економіки країни, що впливаю на формування прибутку банку.

4. Проведена оцінка основних показників АТ «Ощадбанк» за 2019 – 2023 рр. (на початок періоду) та визначено, що банківська установа має підтримку з боку держави, що несе репутаційний ризик для топ-менеджерів банку через слабкі мотиваційні стимули щодо підвищення прибутковості та конкурентоздатності з іншими банками за рахунок сучасних методів.

5. Доведено, що за аналізований період починаючи з 2019 року і до початку 2023 року в АТ «Ощадбанк» спостерігається як збільшення фінансового результату на початок 2021 року на рівні 2776,3 млн. грн., але вже на початок 2022 року АТ «Ощадбанк» показав у двічі менше фінансовий результат 1055,8 млн. грн., а вже на початок 2023 взагалі 689,8 млн. грн., але все рівно був прибутковим.

6. Було проаналізовано світовий досвід щодо підтримки банків в умовах криз та визначено, що після закінчення воєнного конфлікту в Україні, центральні банки країн світу отримують величезний досвід щодо підтримки стійкості банків.

7. У роботі були надані рекомендації підвищення прибутковості банків України в умовах діючого воєнного стану, а тощо удосконалення системи контролю банків, через підвищення ролі фінансового контролінгу, через формування в працівниках банків професійної досконалості щодо прийняття правильних рішень та удосконалення підвищення фінансової грамотності, фінансової інклюзії та фінансового добробуту в Україні.